

Landskap: SmålandUpptecknat av: Thorsten PeterssonHärad: KongaAdress: LjungsjöSocken: LjunderBerättat av: E. Th. PeterssonUppteckningsår: 1935Född år 1876 i Ljunder

Uppteckningen rör	sid.
Namn på föväldrar, barn m. fl.	1-4.
Nödår.	5.
Tiggare.	5.
Kolning.	6-7.
Börännrinsbränning.	8-9.
Stulet o. hembrunt botar tjur.	10.
Originell präst.	11-12.
Pocher tar död.	13.
Klaka Tea	14.
Giftslustens kvinna agerar spöke.	15.
Tyckfrö.	16-17.
Pocher tar Burgsvädet och han.	18.

Skriv endast på denna sida!

34 sid.

4659

Spökande död.	s. 19.
Humdås gubbe.	20.
Spöken vid Klockeborget.	21.
" " Trukanten.	22.
Spöken vid Kavelbo.	23.
Kyrkklockorna i Ljundersjön.	24.
Spotttyg vid basta.	25.
Röster av en brunn.	26.
Dödas ben.	27.
Spöken på Ljundersjön.	28.
Förgörning av bössa.	29.
Spökande likkistor.	30.
Fängens gast.	31.
Trall vill ha deporratten.	32.
Fätlens hundar.	33.
Ringång.	34.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Namnsskick o. dyl.

Frälsdärren kallades or sina barn
far och mor, modern vägs gång
"mormor". Om sin hustru sade
mannen vanligen "min käring".
Sitt förskams orken "min mora". Stuk-
kingen kallades "älskeman", "älskan" ofta
"efterleverskan". Stygobarn kallades "strö-
barn", stygofar "ströfar". Husmodern kalla-
des "moster", "mostmor". Bland hus-
folket skilde man mellan "karar"
och "frentimmer".

Till gamla kvinnor sade man alltid
"moster", om man var släkt till den
eller inte. Kvinnor av högre stånd
kunde kallas "wamsell".

Sotter kallades "loter" eller "läker". Sotterstuvor

kallades "soubvenna", mäg skämtsamt
"mägarener".

Kusinar kallades "söskna barn", sysling-
ar "åssöskna barn", släktingar i nästa
led kallades "pyslingar". Fästare kallades
"fästapiga".

Gammal kunde kallas "värboer", hem-
stuga "hirstuan". Om folket i sam-
ma by användes uttrycket: "vi är
gäsbörner".

Om släktingar gifte sig med varandra,
sa de, att de blev "släkt i släkt".

Om två system gifte sig med två system,
kallades detta "sösknabygde". Barnen i
dessa äktenskaps kallades "dubbelska-
siner".

De gamle sade rätt ofta "bygga bymål" om

giftermal. "Böneman" användes på gott som
alltid. Fästmannen i sällskap med bön-
mannen "gjöd ut sej" med en viss
summa pengar vid ett besök hos
de tillhållsbo sovförälderna. Bön-
mannen skulle alltid ha en skjiv-
la av fästman.

Kärlar användes och användas ännu
ofta efter sin guld som t. ex.

Frons i Gädd, Axel på Bygget, August
i Kullen, Petter på Klämmen, Hans
på Skrabben.

Ykesmän fick ofta sitt ykes inderget
i vassst. Axel Skovaback, Johan Ställ-
wakare (skogwakare), Raskare - Kitta,
Snus - Mass (masbandlare).

Äldermanen i en by kallades "slaman".

4659

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Manon hade de följande i sin by. Hon skulle
se till gäsgärdar, vägar i byn och byns
allmoges värdar. Nytt blev det "älamans-
möte".

"Svain året"

Nödåret 1868 kallas för "Svain året". Se
så, att många svält ihjäl. Se hade allt
möjligt för att dricka ut brödnjålet. Det
var hasselknapp, "skäggarnas" (vorna
på träd), "fiöle" (linfrö) och "syrefröle".
Av syrefrölet tillreddes de ett slags
gröt.

En hel mängd vänniskor gick och tigg-
de. Många bönder hade så lite be-
foder, så de fick ta sängholen och
balnen på loggastaket för att ge
sina kreatur.

En del svältlänningar gav sig iväg
till andra landskap för att tigga.
Det var mest till Skåne, som de
gick för att få mat.

Kolning

Kolade gjorde de allmunt för. Kolningen utfördes oftast inte av särskilda yrkesmän utan av böjare och deglärare, ibland av brudernas nälar. Men kolade dels de grovare stammarna från söderland, dels "kolved", som byggits särskilt för ändamålet. Man kolade grov, tall och björk; "birkeköl" var den finaste och dyraste kolarten. Den använde skäddarna till att väva sina pressjärn med.

Hygget "späntades ut" (träden växlades), sen "höggs" kolklubben" och lades på i "res" på stubbar och stenor. När "kolklubben" var torr, restes milan.

Här i trakten hade man "resnilor".
Om man holade långt borta från
byarna, byggde man "kolbyttor" att
bo i.

Tolare talade ofta om, att de träffa-
de skogssagor i skogen. Han för-
sälte sina konstver på dem. Om de
då avvisade honom, vände han
ryggen åt dem så såg de att
han var som en ratten trädskare
på bakeniden.

Brännvin.

Tvinn ungdomskolor de gamle ofta om hur
det var, när man som best fick brän-
na så mycket brännvin, hur ville.

På flera gånger hade de särskilt
brännvin. Det hade de här i Tjingsjö.
Det hände, att de kom till brännvin
från andra byar för att få brän-
vin bränt.

Brännvinet brändes på potatis och
korn. Det första brännvinet kallades
"förbrännvinet", och det ansågs vara
det bästa. Dranken gav man åt korna.
Man "fetade" (grädd) också och med
det. Brännvinet kostade vanligen 1 kro-
na kannan.

Brännvinet ingick länge i den dagliga

utordningen men inte i några större
vängder. Vid helgerna särskilt
vid julen, köpte man eller brände
hela "ankare" med brännvin. Då
kom bröderna ihop hos en i byn
och började dricka. När det var lit-
supst på ett ställe, gick man till
nästa gård, och så höll de, som
och så på och gick nu hos i hus,
till dess hela byns brännvinsförsäl-
var slut. Under det här supandet fö-
rekom förstas en massa bråk,
slogsvär och beufidsbrott. De gam-
le sade, att sånt där bejdlöst supan-
de både till undantagen och att
man i allmänhet levde rätt ordent-
ligt och sköttsamt.

Stulet och hembrädet botar tjur

Petter Jansson i Tjurjö han hade en tjur
som ble sjuk & inte ville va boren. Si
trodde di, att di hade förggret han. Si
va då någon, som sa, att om di hade
väst, som va stulet och hembrädet, si
skulle di ge tjuren utå då. Si ha-
de en ekstun, som va stolen i hem-
brädet, i den brötte di spinnor i
i gn tjuren, i han ble bra, i då
va för då, trodde di. Den där ek-
stun va då så många, som kom
i tiggde spinnor i, i den var stor
i rodet länge.

Trästen Gjösta.

Så va en prest här, som heterde Sjöstam.
Hon tog såna lustiga predikocum-
pel. En gång var hon va i Kiaberg, sto
där en stök gäs rett le, ä han
släppte igenom dem. Så tyckte han,
att di kacklade tack Västa sündig
men se han i predikan: "Ni ska va
så tackamma mot Vår Herre som Kiab-
erg gäs."

Till läsbarnen se Gjösta en gång: "Nä
ni gäv bekän ä skiten, så ta vän-
ting, som håller, ä inte ett källblad
eller så. Vår teor ni färgarna barn-
var det? Jo, rätt i asholet."

Så va våra pojkar, som hade tat by-
ten ä hans kända ä lagt i barnen.

(forts)

4659

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Så lyste hon i byskan väste söder,
—

12

Du syndade väl,
som bjödes stäl,
och i min brann begravn,
bär hem mitt hjäl
uti mitt stiel,
om du vill salig varda.

Pöcker tar död

Karl Höger i Vide å Karl Gump di va
lite vänner. Så dog Karl Gump. Så
sag Karl Höger sen: "ja vet bestämt,
att Pöcker tr Karl Gumps jät."
"Hur kan ni veta då?" sa di: "Jo,
ja tittade på han, när han va död,
å han va så sot i blodet
som en koip."

Kloha Tea.

Karl Truelsson blev va skräddare å
gick omkring i socknen å sydde. Han
tolade av, att vår han va 30 år, så fick
han sin väls, så han kunde inte
söka sig på 8 dar. Sen vår han ble
lite bättre, gick han te Kloha Tea i
Skänkebalt å fägte. Han kastade
niet i spisen, så då blev en konstig
rök. "Du har iskt på å trampa på
våt uti då, sau finns, men sau du
inte kan si," sa han. Så kastade han
en sten i spisen. Han hade en hop
kasker för sig, läste å stod i.
Sen fick han en svöja, å han ble
bra värd på ved skottarna.

Giftaslysten kom en gång spöke.

Så var en, som betade Lotta i Sjupadal.
Hon var inte i boställ hade hon, men
hon ble inte gift. Men så var där en
muraren, som hon var glad i, men hon
kunde inte säga till honom att elskat.

Så visste hon, att hon skulle gå
förbi en boställ. Så tog hon på sig en
vit säck i sette sig i ett trä. När sen
muraren kom, så skrek hon: "Gift
dej, gift dej!" "Med vem då?" sa muraren.
"Med Lotta i Sjupadal," sa hon. "Å för
beller," sa muraren i sparg.

"Tyckefis".

Kalle på Tällkullen^{sue}, att di bråkade va
på lebestuga, å där va en flicka, som
hetade Stina i Skeraby, å hon ville ha
en, som hetade Svane, men han ville
inte ve'va. Så gick hon te Kloka Tea
eller Anora eller vem där va å fick "tycke-
fis", å där bråkade hon in i en bring-
la, å den ga han Svane, nästa gång
di var på lebestuga. Men han åt in-
te bringlan, utan hon stoppade den
på sej. Sen när hon gick hem, så möt-
te han en stor sugga, som hade bet-
tit sej ut, å den ga han bringlan.
Men han blev torst efter honom, å han
fick springa för brinnande liot. Sug-
gan va dock i hä. När han kom hem,

(fals.)
fick han igen den nedre halvdörren,
så då lode suggan opps framfötterna
på den så ville in. Då slog Svane
igen den övre dörren, så suggan
fick fötterna i blåm så skrek.
Sen gick suggan halvt vatten
utanför stegen så försämlade gång
på gång så blätta upp för en steg,
som stå mot väggen.

Pöcker till Bergsjödet Archa.

Jonas Andersson har arbetade på Les-
söbo all sin tid. När han var 15 år, dog
Bergsjödet. Då på köllen, när han dog,
så såg Jonas svarta hästar, som körades
på huskav utan hus. Då var på i vild
kampan. Då lyfte eld ut hästarna. Då var
Pöcker, som skulle hämta Bergsjödet. Han
hade sålt sig till huset. När då skulle
bli begraving, lade de i en cektack i
skistan, så Jonas.

4659

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

19

Spökanade döt.

Kvarna - Miau brukade slå lik. Hon såg
ofta spöke. Så dog Per i Kullen, & Mia sa
då & bläddde honom. Sen på kvällen
nå hon kom hem & skulle upp på vin-
den, fick hon se Per stå på örnsta
piusen. Hon ble inte rädd, för hon
sa var väl sådant.

Kuvudlös gubbe.

Karl Thelander talade om, att de sade, att Lud-
vig Ekblöm skulle spöas, sen han va död.
Han skrattade åt då dära. Men en natt
när han gick förbi Kalleu, mötte han en
gubbe utan bue. "Då va Ludvig Ekblöm, då"
ä så säkert som gull."

Spöken vid Klockebergst.

Otto i Vedaväla hade fått på ett suggille
å skulle hem förbi Klockebergst vid
Ljunders kyrka. Så skulle spöken vid
Vedaväla stall (kyrkostall), som stod vid
Klockebergst. När han kom dit, skrek
han: "Finns där några spöke här, så kom
fram!" Så fick han den ena öfvelen
efter den andra. Han sautade kall, å så
fort han steg upp, fick han en sur-
ring. Han fick be i nåd å barm-
hertighet för å komma undan. Han
var alldeles blåslogsen efter då där.

Spöken vid Tjebanten.

Här borta vid Tjebanten där hade di le-
tat efter blindsten (boaste), ä di ble
trollen ströda, hade di för sig. Karl-
August i Vide ä Halte Edvard di så ett
lyse där en gång, när di kom från
Tjugoö kom ut i natten. Edvard
kom pratade miät ä bjade, men
Karl-August tordes inte så väsentlig, för
då hade di läst kom hemma, att man
inte skulle gå, när man va ute för
nått övernatuligt.

4659

Spökenier.

Vid Långbroa i Jinders byggnade där va
förr en kavelbo, ä där spöken de
gäma, där sae alltid de gamle.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

23

Kybbelockorna i Junderupen.

Så är ett ställe i Junderupen, där det alltid
frysar. Så var en jätte en gång, som
tog kybbelockorna i kastade dem i sjön.
Så har varit där i förflutit i ta opp dem,
men när de har gått dem nästan
oppa, så har man isst på i sjön.
när det är där har lockarna gått
is igen.

Trolltyg vid besta.

Så va bytegilte här nere vid besta i Tju-
näs. Så kom där en koppel eldskott a' ruf-
fode där. Så som va där då, di mata-
de om at, men då ble di ja mjuka.
Så va många, som såg di där bloten
både där a' sen.

Posten nu en brann.

Samuel Guarnesona i Åsen hade ett par bröder, som for till Amerika. Han skulle till hand om deras pengar, när de fick äroa. Så då gjorde han, men han ville bra gåsna ha pengarna för sig själv. Så en gång skulle han göra sig en brann. Nu så de alltid för, att Amerikas var såkt igenom jorden, så när Samuel kommit var ett stycke, lyckte han, att han höjde sin ene brors tala från Amerika. Så slutade han att göra att hade igen brannen.

Lillasben.

Gunnar Grön & Gunnar Petter de brände brännvin,
i för att de skulle få mycket, tog de
ben på begravningsgården & hade i brännvinet.
Men då blev det ett sånt spökande där,
i då blev inte lugnt, förnu di ben be-
nen tillbaka.

Så där bröderna hade ben från begravningsgården med sig, när de fiskade, i
de fick så obehagligt med fisk. Men
nu råbade de på i första en del i
benen, i då ble då ett sånt liv, så
de fick inga so för att. En del sa, att
då va för då, som de va tvungna te
i resa te Amerika.

Spöckerie på Jüdersjöen.

Petter Møt berättade, att han i Løven var ute i jakt på Jüdersjöen en natt. Så kom där ett ljus från Kghle i förskott över sjön i stannade över byskan. De blev rädda, att Petter Møt skulle i Løven, att han skulle släcka ljuset. Så tog de stä i rodd, men där var nattet så jämt, att de kom av fläcken. När de äntligen kom i land, var de alldeles genomskott, att deras fiskeslag var tung som bly. I Kghle mötte de en svartugga. Så var Petter sjölv, trodde de. Så ble ändå räddare att gick hem var i en till sitt. "Håll du till där där, som jag så, så håll du skete i byarna, prjke," sa Petter Møt.

Förgöring av bössa.

För min ä ja va ute ä gick ä då mötte vi
Petter Mör. Han hade bössa med sig. För min
bok ä få se på hans bössa, men då
fick han inte för Petter Mör se, att han
hade lämnat bort sin bössa till en en
gång, ä sen hade det varit lögn för ho-
nom ä märka, då han sköt på. Han
hade fått bössan bra igen sen, för han
hade tvingat i en ore i bårspipen,
men han ville inte göra om'at.

Spökanke lillhistor

Kalle på Tällkollen kom var snickare i giv-
le lillhistor. Så hade han valt i givet en
åt soldat Pardon, men den ble för kort,
i du fick tränga ner libet. Så var Kal-
le skulle gå beiv, slog kistan kuller-
byttor för honom på vägen.

Fångsen gäst.

Anders Petter: Vilde han va trollkunnig,
å han kunde ta gästar. En gång va
han å trask på ett ställe, å då frå-
gade han de andre, om di ville se en
gäst. Så satte han slagen å va å en
stund, å så kom han tillbaka med en
gäst, som så ut som en getabock, tror
jag. Å den boad han vid logdörren. Sen
när solen skulle gå opp, böjde gästen
å skrika, att han skulle släppa ho-
nom. Så gjorde han inte, förän solen
kunde komma opp ett litet stycke. Så
lovade gästen honom all hjälp, om
han fick gå. Så släppte han honom.

Troll vill ha dopvatten.

Su va en på Kerstorp, som han va blockare
älska va han va. Han skulle gå till
Tjinders byska en söndagsmorgon. På
då när han kom vid den byskan, som
är vid andra Markaleet, fick han
se en häring, som ha honom, att han
skulle ta hem lite dopvatten åt
hennes. Han skulle få bra belöning
för det. "Ja han övertog 7 skobogen
på Tjinders byska", sa han, men han
ville bli äldre ändå. Han to hem
dopvattnet åt henne, så han fick
sin belöning med.

Bandar i Klockebergst.

Då va en tjundersbo som va evad i kriget
i Pommern. Då träffade han en jätte, som
hade valt tungen te å flytta från tjun-
der för kyrkklockornas skull. Men
bad han honom å släppa ut hans
bandar, som va instängda i Klocke-
bergst. "Men stå inte i vägen" sa han.

När klockan kom hem, gick han till
Klockebergst å öppnade för bandarna,
å de ut å for å ge oss luften, så
då var.

Äisgång.

Kalle på Tällkullen han brukte gå äisgång.
Di skulle gå uten gången kring bykran,
o så skulle di blåsa i nyckelhalet. Sen
kunde di se, vilkas som dog under äist.
Så va julevatken, som di skulle gå. När
di tillade in genom fästet o tillade
på di, som va därinne, så va då en del,
som satt beelösa. Så va di, som skul-
le dö.

34.